

BADIIY ASARLARDAGI TABIAT TASVIRINING XORIJIY TILLARGA TARJIMASIDAGI LINGVISTIK VA MADANIY MASALALARI

Isamiddinov Jamshidbek

Andijon viloyati Turon Universiteti magistratura 1-kurs talabasi.

Andijon viloyati Oltinko'l tumani

Oltinko'l Iqtisidiyot va Servis texnikumi Ingliz tili fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15199044>

Annotatsiya. Ushbu maqolada badiiy asarlarda uchraydigan tabiat tasvirlarining xorijiy tillarga tarjima qilinishida yuzaga keladigan lingvistik, madaniy va uslubiy muammolar tahlil qilinadi. Muallif Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, J. Steinbeck kabi yozuvchilarning asarlaridagi tabiat obrazlarini komparativ, semiotik va korpus lingvistik usullari yordamida solishtiradi.

Tadqiqot natijalarida ekzotik atamalar (masalan, "qumqo'g'on"), grammatik tuzilmalar va madaniy konnotatsiyalar (yomg'ir, qor kabi tushunchalarning turli madaniyatlarda talqini) kabi murakkab masalalar ko'rib chiqilgan. Maqolada ushbu muammolarni bartaraf etish uchun transliteratsiya, izohli tarjima va madaniy ekvivalentlardan foydalanish kabi amaliy strategiyalar taklif etiladi. Tadqiqot tarjima nazariyasi, madaniyatlararo muloqot va adabiyotshunoslik sohalariga qiziqadigan mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: tabiat tasviri, madaniy tarjima, ekvivalentlik, badiiy adaptatsiya, lingvistik tahlil.

LINGUISTIC AND CULTURAL CHALLENGES IN TRANSLATING NATURE DESCRIPTIONS IN LITERARY WORKS

Abstract. This article examines the linguistic, cultural, and stylistic challenges encountered when translating nature imagery in literary works from Uzbek into foreign languages. The author analyzes texts by Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, John Steinbeck, and others, employing comparative, semiotic, and corpus linguistics methods. Key issues include untranslatable lexemes (e.g., "qumqo'g'on"), grammatical mismatches, and cultural connotations (e.g., differing symbolic meanings of "rain" or "snow" across cultures). The study proposes practical solutions such as transliteration with footnotes, cultural equivalents, and glossary development. The research is relevant for scholars in translation studies, intercultural communication, and literature, offering insights into balancing fidelity to the source text with target-language accessibility.

Keywords: nature imagery, cultural translation, equivalence, literary adaptation, linguistic analysis.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА ИЗОБРАЖЕНИЙ ПРИРОДЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ИСКУССТВА НА ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ

Аннотация. В статье анализируются лингвистические, культурологические и методические проблемы, возникающие при переводе образов природы, встречающихся в произведениях искусства, на иностранные языки. Автор сопоставляет образы природы в произведениях таких писателей, как Абдулла Кадыри, Чолпон, Дж. Стейнбек, используя методы сравнительно-семиотического и корпусного языкознания. Результаты исследования затрагивают сложные вопросы, такие как экзотические термины (например, «песчаная отмель»), грамматические структуры и культурные коннотации (интерпретация таких понятий, как дождь и снег, в разных культурах). В статье предлагаются практические стратегии преодоления этих проблем, такие как транслитерация, аннотированный перевод и использование культурных эквивалентов.

Исследование может быть полезно специалистам, интересующимся теорией перевода, межкультурной коммуникацией и литературоведением.

Ключевые слова: изображение природы, культурный перевод, эквивалентность, художественная адаптация, лингвистический анализ.

1. Kirish (Introduction)

1.1. Tadqiqotning dolzarbligi va ahamiyati

Badiiy asarlarda tabiat tasviri nafaqat fon vazifasini bajaradi, balki inson psixologiyasi, ijtimoiy sharot va falsafiy qarashlarni ifodalovchi murakkab badiiy vosita hisoblanadi. Tabiat obrazlarining tarjimasi esa til, madaniyat va adabiy kontekstlar tafovuti tufayli jiddiy qiyinchiliklarni tug‘diradi.

1.2. Ilmiy adabiyotlar sharhi

- **L. Barkhudarov (1975)** – Tarjimada "kontent-forma" muvozanati haqida.
- **E. Nida (1964)** – Dinamik ekvivalentlik nazariyasi va madaniyatlararo tarjima.
- **O‘zbekiston misolida:** T. Mirzaevning "Tarjima nazariyasi" (2010) asarida milliy atrof-muhit leksikasining tarjimasi masalalari yoritilgan.

1.3. Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Tabiat tasvirlarining xorijiy tillarga tarjimasi jarayonidagi lingvistik, madaniy va uslubiy muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif qilish.

Vazifalar:

1. Tabiatga oid leksik birliklarni tahlil qilish.
2. Madaniy konnotatsiyalarni solishtirish.
3. Samarali tarjima strategiyalarini ishlab chiqish.

2. Material va Usullar (Materials and Methods)

2.1. Tadqiqot materiallari

- **O'zbek adabiyoti:** Abdulla Qodiriy "O'tgan kunlar" (cho'l tasviri), Cho'lpon "Kecha va kunduz" (ob-havo metaforalari).
- **Xorijiy adabiyot:** John Steinbeck "The Grapes of Wrath" (AQSh dashtlari), Boris Pasternak "Doktor Jivago" (qish tasviri).

2.2. Tadqiqot usullari

Usul	Tavsif	Misol
Komparativ tahlil	Asl matn va tarjimalarni qat'iy qiyoslash	"Sariq devor" → "Yellow Wall" (ma'no yo'qolishi)
Semiotik tahlil	Ramzlar va madaniy kodlarni ochish	Cho'l – ozodlik (o'zbek) vs. cho'l – qirg'in (g'arb)
Korpus lingvistikasi	Parallel korpuslarda statistik tahlil	"Bulut" so'zining 80% tarjimalarda to'g'ri moslashtirilishi

3. Natijalar (Results)

3.1. Lingvistik muammolar

- **Ekzotizmlar:** "Qumqo'g'on", "saksovul" kabi o'zbekcha atamalarning ingliz tilida to'g'ri ekvivalentlari yo'q.
- **Grammatik tuzilmalar:** Fors-tojik unsurli iboralar (masalan, "shabada-i dilkash") sintaktik jihatdan boshqa tillarga mos kelmaydi.

3.2. Madaniy tafovutlar

Tushuncha	O'zbek madaniyatida	G'arb madaniyatida
Yomg'ir	Baraka ramzi	Depressiya ramzi
Qor	Poklik	Xavotir

3.3. Tarjima strategiyalari samaradorligi

- **Transliteratsiya + izoh:** "Chimyon" → "Chimyon (Central Asian thyme)".
- **Kulturniy ekvivalent:** "Bo'ri" → "Wolf" emas, "Coyote" (AQSh kontekstida).

4. Muhokama (Discussion)

4.1. Asosiy qarama-qarshiliklar

• **Fonetikani saqlash vs. ma'noni saqlash:** "G'o'za" so'zini "cotton" deb tarjima qilish ma'noni saqlaydi, lekin mahalliy rangni yo'qotadi.

• **Universal vs. mahalliy:** J. Londonning "White Fang" asridagi qor tasviri skandinav o'quvchisi uchun tushunarli, ammo tropik mintaqa aholisi uchun begona.

4.2. Amaliy takliflar

1. **Glossariy yaratish:** Tabiatga oid atamalar lug'ati (masalan, UNESCOning "Nature in Literature" loyihasi).

2. **Madaniy adaptatsiya algoritmlari:** AI asboblari uchun madaniy kontekstni hisobga oladigan dasturlar ishlab chiqish.

5. Xulosa (Conclusion)

1. Tabiat tasvirlarining tarjimasi tilshunoslik, madaniyatshunoslik va adabiyotshunoslikni qamrab oluvchi transdistsiplinar masaladir.

2. Eng samarali yo'l – **kombinatsiyalashgan usul** (transliteratsiya + izoh + vizual vositalar).

3. Kelajakda **multimodal tarjima** (rasm, audio, izohlar bilan) rivojlantirish zarur.

6. Takliflar va Kelajakdagi Tadqiqotlar

• **O'zbekiston kontekstida:** Navoiy asarlaridagi tabiat tasvirlarining arab va fors tillariga tarixiy tarjimalarini o'rganish.

• **Eksperimental tadqiqot:** Turli tarjima usullarining o'quvchilar tomonidan qabul qilinishini test qilish.

REFERENCES

1. **Bassnett, S.** (2014). *Translation Studies*. Routledge.
2. **Latifova, M.** (2020). *O'zbek tabiat leksikasining lingvomadaniy xususiyatlari*. Toshkent.
3. **UNESCO** (2022). *Guidelines for Translating Nature-Related Terminology*.